

บทปริทัศน์หนังสือ (BOOK REVIEW)

ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนในมุมมองของสนามบิน

เขียนโดย สติธิปัฐพ์ มงคลอภิบาลกุล

(2565, กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น)

บทวิจารณ์โดย

ณัฐพล มหาทรัพย์^{1*} และ เนาวรัตน์ น่วมแก้ว²

หนังสือเล่มนี้ชวนให้ผู้อ่านได้เข้าใจประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนในมุมมองของสนามบิน ซึ่งถือเป็นหนังสือที่น่าสนใจอย่างยิ่งในบริบทของอุตสาหกรรมการบิน ที่ได้ถูกนำมาถ่ายทอดและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย โดยหนังสือเล่มนี้เป็นการปูพื้นฐานความรู้ ทั้งด้านแนวคิด ด้านทฤษฎี และมีการยกตัวอย่างที่สอดแทรกในแต่ละบทเพื่อให้เห็นภาพความสำคัญของความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจารณ์ได้ทำการศึกษาหนังสือเล่มนี้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองตามที่คุณเขียนได้เรียบเรียงไว้จำนวน 494 หน้า โดยแบ่งออกเป็นตอนที่ 1) ความปลอดภัยการบินพลเรือน ประกอบด้วยบทที่ 1 – 10 และตอนที่ 2) การรักษาความปลอดภัยด้านการบินพลเรือน ประกอบด้วยบทที่ 11 – 14 โดยในแต่ละบทมีรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงที่มาของการบินปัจจุบัน แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) จุดเริ่มต้นของการขนส่งทางอากาศเพื่อการพาณิชย์ โดยเล่าถึงที่มาของการขนส่งทางอากาศ ผู้บุกเบิกด้านการบิน ประวัติศาสตร์

^{1 2} อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจการบิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

* Email: nathapol.m@hotmail.com

การบินที่เกี่ยวข้องกับการบินเพื่อพาณิชย์ 2) จุดเริ่มต้นของการจัดระเบียบด้านการบินของโลก อธิบายถึงอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการบินภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และการเริ่มต้นพระราชบัญญัติการเดินอากาศ (พ.ร.บ) ฉบับปี 2465 ของประเทศไทย 3) ความเป็นมาและความสำคัญขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO) หลังจากการก่อตั้งในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 การแต่งตั้งประเทศไทยเป็นสำนักงานสาขาภูมิภาคใน 7 แห่ง 4) มาตรฐานและข้อพึงปฏิบัติแนะนำที่บรรจุลงในภาคผนวก (Annex) ทั้ง 19 เล่ม 5) เครื่องมือ (Tools) ของ ICAO ในการควบคุมกำกับดูแล ตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผล โปรแกรมการตรวจสอบด้านความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัยของสมาชิกรัฐภาคี และ 6) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ จุดเริ่มต้นของประเทศไทยจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกรัฐภาคี การพัฒนาหน่วยการกำกับการบินพลเรือนในประเทศไทย จนถึง การตรวจสอบค้นพบข้อบกพร่องของประเทศไทยที่มีนัยสำคัญต่อความปลอดภัยขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ

บทที่ 2 ภาพรวมและความสำคัญของการขนส่งทางอากาศ แรงผลักดันการพัฒนาเศรษฐศาสตร์มหภาคในระดับโลก ที่เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการขนส่งทางอากาศ ซึ่งประกอบด้วย 8 แรงผลักดัน คือ โลกาภิวัตน์ การขยายตัวของชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยี ความตระหนักด้านความมั่นคงยั่งยืน การเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจโลก วิกฤตการณ์แพร่ระบาด และภัยคุกคามจากการก่อการร้าย

บทที่ 3 แนวคิดและความสำคัญของอุบัติเหตุในอุตสาหกรรมการบิน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การนำระบบการจัดการความปลอดภัย (Safety Management System: SMS) มาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ เพื่อลดสาเหตุของการเกิดอากาศยานอุบัติเหตุ อันสาเหตุหลักมาจากความผิดพลาดของมนุษย์ (Human Error) หรือจากผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 4 วัฒนธรรมความปลอดภัยเชิงบวก ความสำคัญถึงการใช้ชีวิตของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันส่งผลถึงความปลอดภัยในชีวิต โดยในบทนี้ผู้เขียนได้บรรยายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการฝ่าฝืนกฎหมาย และข้อระเบียบในการคมนาคมทางบกและทางอากาศ อันนำไปสู่อุบัติเหตุซึ่งมีการอธิบายถึงระดับวัฒนธรรมสู่วัฒนธรรมความปลอดภัยด้านการบิน โดยพนักงานระดับปฏิบัติการไปจนถึงผู้บริหารระดับสูงที่ต้องมีการรับรู้ การสร้างคุณค่า และการให้ความสำคัญ มุ่งมั่นกับมาตรฐานทางด้านความปลอดภัยในทุกระดับขององค์กร โดยใช้พันธสัญญาของผู้บริหาร ความสามารถ และความรู้ความเข้าใจ ซึ่งมาจากกระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงในองค์กร จะสามารถนำมาซึ่งวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ดี

บทที่ 5 วิวัฒนาการแนวคิดทางด้านความปลอดภัย จุดเริ่มต้นวิวัฒนาการด้านความปลอดภัย แนวคิดและทฤษฎีด้านความปลอดภัย โดยแบ่งออกเป็น 5 ยุคสมัย ผู้เขียนได้เน้นช่วงยุคการปฏิบัติอุตสาหกรรมการบิน (ระยะที่ 2) ลำดับถัดมาคือ ที่มาของการแบ่งวิวัฒนาการแนวคิดด้านความปลอดภัยในอุตสาหกรรมการบิน คือ ช่วงยุคมนุษย์ปัจจัย ช่วงยุคอุบัติเหตุที่เกิดจากองค์กร และปัจจุบันคือช่วงยุคอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

บทที่ 6 การระบุอันตราย และการบริหารความเสี่ยง ความสำคัญของการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจในการอุตสาหกรรมการบิน คำนิยามคำว่าอันตราย องค์ประกอบและประเภท โดยในประเด็นส่วนนี้ผู้เขียน

ได้ยกตัวอย่างของการประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ขั้นตอนของกระบวนการบริหารความเสี่ยงในการประเมินความเสี่ยงอันตราย ได้แก่ เศษเหล็ก (FOD) คราบบางบนทางวิ่ง และนกในเขตสนามบิน

บทที่ 7 แผนความปลอดภัยการบินพลเรือน แนวคิด และความสำคัญของการจัดทำแผนความปลอดภัยด้านการบินของโลก ในการสร้างความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานด้านการบินที่เกี่ยวข้องทั่วโลก ระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้การดำเนินงานด้านความปลอดภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล การจัดทำแผนนิรภัยการบินพลเรือนแห่งชาติของประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีสมาชิกขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ และองค์ประกอบของระบบการจัดการความปลอดภัยของผู้ประกอบการ

บทที่ 8 ระบบเก็บข้อมูลและประมวลผลข้อมูลด้านความปลอดภัย โดยเริ่มจากการรายงานเหตุการณ์ด้านความปลอดภัย และการสอบสวนวิเคราะห์สาเหตุ ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์ของอุบัติเหตุการณ์รุนแรง 2 เหตุการณ์ การพิทักษ์และการพันพิทักษ์อากาศยาน กรณีอากาศยานเกิดอุบัติเหตุหรืออุบัติเหตุการณ์รุนแรง ขั้นตอนการเคลื่อนย้ายอากาศยานขัดข้องและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเคลื่อนย้าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านความปลอดภัย และการพิทักษ์ข้อมูลด้านความปลอดภัย

บทที่ 9 การดำเนินการประกันความปลอดภัย เพื่อมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแผนนิรภัยการบินพลเรือนแห่งชาติ รวมทั้งมาตรฐาน และข้อเสนอแนะพึงปฏิบัติขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประเมิน การควบคุม และการวัดผลการดำเนินงานทางด้านความปลอดภัย การจัดการกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลถึงธุรกิจการบินมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น อาจนำมาซึ่งอันตรายที่ส่งผลทั้งในทางลบและทางบวก รวมถึงการปรับปรุงพัฒนาระบบการจัดการความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 10 การส่งเสริมความปลอดภัย วิธีการส่งเสริมความปลอดภัยในองค์กร การจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และการสื่อสารข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมขององค์กรให้บรรลุด้านความปลอดภัย โดยพนักงานในองค์กรต้องมีความตระหนักในพฤติกรรมด้านความปลอดภัย การฝึกอบรมด้านความปลอดภัย และการสื่อสารด้านความปลอดภัย

บทที่ 11 บทนำสู่การรักษาความปลอดภัยด้านการบิน วิวัฒนาการด้านการรักษาความปลอดภัยของการบินพลเรือน เริ่มต้นจากยุคการยึดอากาศยานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จนถึงยุคที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการรักษาความปลอดภัยด้านการบินพลเรือน ภายหลังปี ค.ศ. 2000 คือ เหตุการณ์ 9/11 ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ปี 2001 จนนำไปสู่การปรับปรุงขั้นตอน และกระบวนการรักษาความปลอดภัยทางด้านการบินพลเรือนในปัจจุบัน

บทที่ 12 มาตรฐานข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือน ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงอนุสัญญาระหว่างประเทศ และกฎหมายอาญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมประกอบด้วย 5 อนุสัญญาฯ ภาควินกอนอนุสัญญาชิคาโก ฉบับที่ 17 และหัวข้อที่น่าสนใจคือกฎหมายด้านการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนของประเทศไทย รวมถึงแผนฝึกอบรมการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนแห่งชาติ สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย

บทที่ 13 พื้นฐานความเข้าใจของภัยคุกคาม และการประเมินความเสี่ยง ผู้เขียนได้เขียนถึง เหตุการณ์ภัยคุกคาม ตัวอย่างของการแทรกแซงของการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย ที่เคยเกิดขึ้นซึ่งนำไปสู่ การพัฒนาระบบการตรวจค้น/คัดกรอง เครื่องมือ อุปกรณ์สำคัญในการป้องกัน และตรวจจับภัยคุกคาม ต่างๆรวมทั้งตัวอย่าง ข้อมูลข่าวสารภัยคุกคามที่อาจมีผลกระทบต่อการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนที่ ผู้ประกอบการสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลประเมินความเสี่ยง เพื่อกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยเชิงรุก

บทที่ 14 บทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ได้เขียนถึง มาตรการการรักษาความปลอดภัยด้านการบิน (สนามบิน) โดยสรุปในเรื่อง มาตรการในการป้องกันมิให้ผู้มีเจตนาร้าย/ผู้ก่อการร้ายสามารถที่จะกระทำการ แทรกแซงการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายต่อการบินพลเรือน เช่น การเข้าสู่พื้นที่ที่ควบคุม/หวงห้าม การตอบสนองต่อเหตุการณ์ฉุกเฉิน และมนุษย์ปัจจัยกับการตรวจค้นด้านการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือน

จากการศึกษาหนังสือ “ความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนในมุมมองของ สนามบิน” เปรียบเสมือนกับการทบทวนองค์ความรู้ด้านความสำคัญของความปลอดภัยและการรักษา ความปลอดภัยในบริบทของการบิน เพื่อให้ได้ทราบถึงที่มาของแนวคิด ทฤษฎี ที่มาวิวัฒนาการด้านระบบ การจัดการความปลอดภัย และระบบการรักษาความปลอดภัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยหนังสือเล่มนี้นำพา ผู้อ่านให้ย้อนไปทบทวนตั้งแต่จุดเริ่มต้นของความสำคัญของระบบการจัดการด้านความปลอดภัยการบิน รวมถึงการแทรกงานวิจัย ยกตัวอย่าง และรูปภาพประกอบภายในเล่มที่น่าสนใจ

สำหรับแนวทางการเขียนของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนใช้กลยุทธ์และนำทฤษฎีของนักวิชาการมาเรียบ เรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงถึงประเด็นสำคัญได้ดีในแต่ละบท ทำให้ง่ายต่อการใช้ศึกษา ซึ่งถ้าหาก ว่า ไม่เข้าใจเนื้อหาภายในบทไหน ก็สามารถย้อนกลับไปทบทวนในบทเรียนที่เกี่ยวข้องได้อย่างง่าย

หนังสือเล่มนี้เหมาะสมสำหรับทุกเพศทุกวัย โดยนอกเหนือจากบุคลากรทางการบิน ผู้ที่สนใจก็ สามารถศึกษาหนังสือเล่มนี้เพิ่มเติมได้ โดยอาจค้นหาหนังสือประเภท “ความรู้เบื้องต้นทางการบิน” หรือ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับ “องค์ประกอบของสนามบิน” และ “หลักความปลอดภัยเบื้องต้น” มาใช้อ่านประกอบ จะเกิดประสิทธิภาพในการศึกษาบูรณาการเพิ่มมากขึ้น

สุดท้ายนี้ผู้วิจารณ์คาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ สร้างเสริมองค์ความรู้ ทางด้านบริบทของความปลอดภัย และการรักษาความปลอดภัยการบินพลเรือนแก่อุตสาหกรรมการบินของ ประเทศไทย เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ทางด้านการบินในสายวิชาการต่อไป